

เดือน ๑๐ แรม ๑๕ ค่ำ ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ

นิวัธ ศรีวิไลวัชร

ในบรรดาประเพณีทั้ง ๑๒ เดือนขวานครทั้งหมดนี้ ถือว่าประเพณีบุญสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่ชาวนครให้ความสำคัญมากที่สุด สังเกตการเข้าร่วมประเพณีการทำบุญในเดือนนี้และก็ยังมีการปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายตามคติความเชื่อของศาสนาพุทธ โดยไม่มีจำกัดว่าจะต้องมาปฏิบัติที่วัดพระมหาธาตุฯ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น และนอกจากนี้เมื่อถึงวันบุญสารทเดือนสิบนี้ ชาวนครศรีธรรมราชที่อาศัยอยู่ในที่ต่างๆ ก็มักจะเดินทางกลับไปเพื่อร่วมกันทำบุญตามประเพณีนี้

คตินิยมของประเพณีบุญสารทเดือนสิบนี้ยังมีความสอดคล้องกับคตินิยมของชาวพุทธทั่วทุกภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ เช่น บุญข้าวสากหรือข้าวสารของชาวไทยอีสาน แขนโกนตา ของชาวเขมรใน จังหวัดสุรินทร์ โดยเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการสะท้อนถึงคตินิยมในความเชื่อเรื่องความกตัญญูรู้คุณกับผู้ล่วงลับไปแล้ว คนรุ่นหลังจึงได้ร่วมกันทำบุญอุทิศส่วนกุศลส่งไปให้ ซึ่งเชื่อว่าสิ่งของที่นำมาเช่นไหว้และทำบุญกับพระสงฆ์นั้นจะส่งผลบุญไปยังบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วเหล่านั้นได้

ส่วนความแตกต่างของประเพณีนี้ของชาวนคร คือ การจัดสำรับอาหาร ซึ่งเรียกว่า หมูรับ (ออกเสียงว่า หมะ - หรับ) ซึ่งมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ โดยการจัดหมูรับ มักจัดเป็นรูปทรงพระมหาธาตุเจดีย์จำลอง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการเคารพกราบไหว้หรือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวนครศรีธรรมราช

ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ งานประเพณีนี้จะเริ่มในวันแรม ๙ ค่ำ ถึง ๓ ค่ำเดือน ๑๐ ของทุกปี มีความเชื่อว่าผู้ที่บาปมาก ซึ่งตกนรกเมื่อตายลงไปและได้กลายเป็น “เปตชน” หรือ “เปรต” โดยในวันแรม ๑๓ ค่ำเดือน ๑๐ บรรดาเปรตชนหรือเปรตทั้งหลายจะได้รับอนุญาตปล่อยตัวจากนรกภูมิเพื่อให้ขึ้นมาพบกับญาติๆ ของตนที่ในเมืองมนุษย์ และจะให้กลับลงไปนรกดังเดิมก่อนที่พระอาทิตย์จะตกขึ้นในวันแรม ๑๕ ค่ำ ดังนั้น ช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ญาติๆ ของเปรตก็จะเตรียมหุงหาอาหารจัดสำหรับต่างๆ ไปทำบุญเพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลไปให้กันที่วัด เรียกว่า **การจัดหมฺรับ**

การจัดหมฺรับ เป็นการบรรจุและประดับประดาด้วยสิ่งของ อาหารขนมลงภายในภาชนะที่เตรียมไว้ มักจัดกันเฉพาะครอบครัว หรือจัดร่วมกันในหมู่ญาติพี่น้องครอบครัวเดียวกัน แต่อาจจัดเป็นกลุ่มๆ ในหมู่บ้าน (สำหรับเปรตที่ไม่มีญาติ) ภาชนะที่ใช้จัดหมฺรับใช้กระบุงหรือเข่งสานด้วยตอกไม้ไผ่ โดยจัดเป็นชั้นๆ ดังนี้

ชั้นล่างสุด จัดบรรจุสิ่งของประเภทอาหารแห้งลงไว้กันภาชนะ ชั้นที่สอง บรรจุอาหารประเภท พืช ผัก ที่เก็บได้นาน ใส่ขึ้นมาจากชั้นล่างสุด ชั้นที่สาม จัดบรรจุสิ่งของประเภทของใช้ในชีวิตประจำวัน และชั้นที่สี่ ใส่บรรจุและประดับประดาด้วยขนมอันเป็นสัญลักษณ์ของสารทเดือนสิบ ได้แก่ **ขนมพอง ขนมลา ขนมหง (ขนมไข่ปลา) ขนมน้ำ ขนมดัดขี้ม** ขนมเหล่านี้มีความหมายหรือคตินิยมในการทำบุญสารทเดือนสิบ ซึ่งจะขาดเสียมิได้เพื่อให้บรรพบุรุษและผู้ล่วงลับไปแล้วได้นำไปใช้ประโยชน์ตามคติความเชื่อ

ในวันแรม ๑๕ ค่ำ ชาวบ้านจะนำหมฺรับที่จัดเตรียมไว้นั้น ไปที่วัดเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศล และนำภัตตาหารไปถวายพระด้วย ในวันที่เรียกว่า “วันยกหมฺรับ” แล้วมีการทำบุญเลี้ยงพระและบังสุกุลเพื่อ “ส่งเปรต” ให้กลับไปเมืองนรก ชาวนครเชื่อกันว่าหากไม่ได้ทำพิธีกรรมในวันนี้ เปรตก็จะไม่ได้รับส่วนบุญส่วนกุศล จะทำให้เปรตเกิดทุกข์ทรมานด้วยความอดอยากในบุญกุศล ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ก็เป็นคนนอกตัญญู เชื่อว่าจะทำให้การทํามาหากินในปีนั้นลำบาก หรือเกิดไม่สบายใจหากยังไม่ได้ทำบุญส่งไปให้

เมื่อเสร็จจากการฉลองหมฺรับและถวายภัตตาหารแล้ว ก็จะแบ่งขนมดังกล่าว รวมทั้งข้าวปลาอาหารส่วนหนึ่งนำไปวางไว้ที่กำแพงวัด ลานวัด หรือ โคนต้นไม้ เรียกว่า “ตั้งเปรต” เป็นการแผ่ส่วนกุศลให้เป็นสาธุชนแทนแก่ผู้ที่ล่วงลับที่ไม่มีญาติหรือที่ญาติไม่ได้มาร่วมทำบุญส่งไปให้ และเมื่อแล้วเสร็จชาวบ้านก็จะมาแย่งชิงขนมที่ตั้งเปรตไว้เหล่านั้น จึงเรียกว่า “ชิงเปรต” และเชื่อกันว่าผู้ที่ได้กินขนมนั้นก็ได้อนุคุณด้วย

(ภาพ ขนมที่ต้องจัดให้มีในงานบุญสารทเดือนสิบ)

(ภาพ ขบวนแห่ผ้าพระบฏ)

ปัจจุบันได้มีการพัฒนาการจัดหมักรับไปจากแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นแบบเรียบง่าย มาเป็นการตกแต่งให้มีความสวยงามมากขึ้น ได้มีการตกแต่งอย่างประณีตบรรจง แต่มีข้อสังเกตว่าชาวนครมักจัดหมักรับเป็นรูปทรงพระมหาธาตุเจดีย์ ซึ่งไม่ค่อยพบเห็นในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ จึงสันนิษฐานว่า พระมหาธาตุเจดีย์เปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของชาวนครและเป็นบุญกุศลยิ่ง หากบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะได้รับบุญกุศลอันหลักศรัทธาของชาวนคร นอกจากนี้ยังมีการประกวดหมักรับ ประกวดขบวนแห่หมักรับตามเส้นทางถนนราชดำเนินและการแสดง แสงเสียง มีการจัดงานกาชาดและประเพณีบุญสารทเดือนสิบ ที่ทุ่งท่าลาด สนามหน้าเมืองและที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร มีการประชันหนังตะลุง มโนราห์ภาคใต้ การประกวดสาวงามของชาวนครศรีธรรมราช เป็นต้น

(ภาพ หนังตะลุง ซึ่งมีการแข่งขันเป็นประจำทุกๆ ปีในงานบุญสารทเดือนสิบ)

(ภาพ หนังน้องเดียว ศิลปินตบอดกำลังโด่งดังทางภาคใต้)